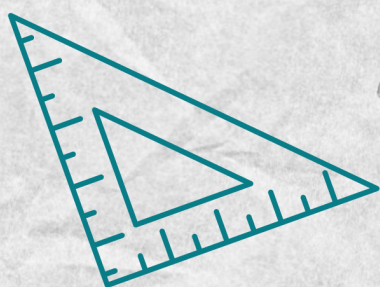
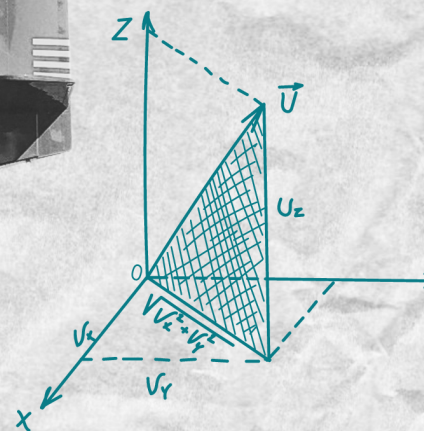

CIÈNCIA, TECNOLOGIA I MEDI AMBIENT
A L'ENTORN DEL TIBIDABO

BATXILLERAT

$$E = m \cdot c^2$$

Ajuntament de
Barcelona

L'any 2008 va començar a funcionar aquesta activitat didàctica per primera vegada al Parc d'atraccions Tibidabo, amb molta incertesa pel que fa a la seva acceptació per part del món docent. Es van fer sessions informatives al parc per a professors i professores i en col·laboració amb el CESIRE de Tecnologia del Departament d'Educació per mostrar el potencial de l'activitat en el que, des del parc enteníem que era una macroaula de Ciència i Tecnologia experimental, molt aprofitable pels alumnes de primària i, especialment, de secundària i de batxillerat.

Quinze anys després, ens adonem de la feina feta i de la gran acceptació que ha tingut l'activitat didàctica de "Ciència i Tecnologia a l'entorn del Tibidabo", especialment en el marc de col·laboració i responsabilitat que, des de fa uns quants anys, hem volgut tenir en el món de l'educació.

Pel Parc d'atraccions Tibidabo, el món de l'educació forma part, en aquests moments, d'una de les línies de treball més importants i innovadores pel que fa a plantejaments de futur, i som molt conscients que la feina que fem ha de revertir directament sobre les persones i, especialment, sobre la gent jove que s'està formant, de manera que donem un valor afegit a les instal·lacions d'aquest parc més que centenari i promovem una nova visió del lloc.

Les xifres han estat força espectaculars si tenim en compte que l'any 2008 es va començar amb 25 escoles i instituts i que en el curs 2023-24, hi han participat més de 5600 alumnes. Això, sens dubte, és gràcies a la voluntat de totes les persones dels diferents departaments del parc d'atraccions que hi col·laboren i s'hi impliquen, més enllà de la seva feina. D'una banda, des de la pròpia Direcció, que impulsa l'activitat i fa que any rere any es mantingui activa i formi part dels plans estratègics del parc. De l'altra, també des dels departaments d'Operacions, Manteniment i Màrqueting, que treballen perquè no faltin recursos a l'activitat, ni humans ni materials.

Per això, des del Parc d'atraccions Tibidabo, volem agrair, sincerament i honesta, l'acceptació i el compromís que totes les escoles i els instituts heu tingut al llarg d'aquests deu anys. Perquè considerem que no n'hi ha prou amb voler crear nous projectes. Hi ha d'haver algú que els vulgui experimentar. I aquests sou vosaltres, professores i professors, i per extensió els centres docents, que porteu cada any els vostres alumnes perquè tastin la grandesa de la ciència, la tecnologia i el medi ambient en un entorn lúdic que els farà mirar el parc amb uns altres ulls. Tots ells, amb els ulls il·lusionats de la diversió i potser alguns o algunes amb la mirada il·lusionant cap al que serà el seu futur professional.

GRÀCIES!

Parc d'atraccions Tibidabo

CIÈNCIA, TECNOLOGIA I MEDI AMBIENT A L'ENTORN DEL TIBIDABO

PREÀMBUL

Aquest dossier forma part d'una col·lecció de sis, que comença a P5, passa per les diferents etapes de primària, secundària i acaba al batxillerat, sempre adaptant els continguts al nivell curricular de les noies i els nois.

En arribar a batxillerat, hem de començar a pensar en els estudis que voldrem cursar d'aquí poc temps, ja sigui un cicle formatiu o una carrera universitària.

Aquest dossier us parlarà de conceptes tecnològics, científics i de medi ambient que poden col·laborar en la vostra decisió. Com veuràs, però, moltes tecnologies es complementen. El cas de les atraccions n'és un clar exemple: l'electricitat, la mecànica, les estructures, l'electrònica, la informàtica, o altres tant importants com ara la pneumàtica o la hidràulica es combinen amb els automatismes repartits per tota l'atracció. Això fa que una instal·lació d'aquestes, avui dia, sigui una veritable obra d'enginyeria gens especialitzada.

D'altra banda, la ubicació del Tibidabo dins del Parc Natural de Collserola ens anima a crear hipòtesis i imaginar un espai molt més eficient i sostenible, disminuint la contaminació. Junts començarem a pensar de quina manera podríem transformar l'energia del moviment de les atraccions per obtenir una altra forma energètica que ens ajudi a estalviar energia elèctrica i, així, rebaixar el cost de la factura mensual.

T'hi atreueixes? Esperem que gaudeixis d'aquests moments al Parc del Tibidabo.

Lluís Ribas Duran

Professor de mecànica industrial i
Conservador del Museu d'Autòmats del Tibidabo

Imatge del Parc de Collserola i situació del Tibidabo.

Imatge aèria de la situació del parc dins de Catalunya.

CARACTERÍSTIQUES MEDIAMBIENTALS DEL PARC D'ATRACCIONS DEL TIBIDABO

El Parc d'atraccions Tibidabo està situat dins el **Parc Natural de la Serra de Collserola, a 512 m sobre el nivell del mar**, i cal dir que és el segon parc d'atraccions més antic d'Europa (1901). El més antic és el Tivoli de Dinamarca (1843). Alhora, el cim del Tibidabo, en la seva cresta, constitueix el vèrtex divisorí entre les comarques del Barcelonès, el Baix Llobregat i el Vallès Occidental.

Com que és un espai situat dins d'un parc natural, cal esmentar algunes característiques geoclimàtiques i mediambientals, tenint en compte que el parc d'atraccions té un microclima, és a dir, que disposa, al llarg de tot l'any, d'unes condicions climàtiques lleugerament diferenciades respecte les poblacions que l'envolten.

Vegem-ne algunes:

Pluja: 526 l/m²

Temperatura mitjana: 15 °C (mínima = 5 °C i màxima = 21 °C)

Alhora, en ser un espai dins del Parc Natural de Collserola, cal dir que el clima és mediterrani. Per tant, els hiverns són suaus i els estius molt calorosos.

Pel que fa a les espècies vegetals més conegudes, cal dir que són molt variades. S'hi troben, a tall d'exemple, alzines, pins, roures, arbusts, lianes, matolls i brolles.

Pel que fa a la fauna autòctona, s'hi poden veure **esquirols, ratolins de camp, porcs senglars, conills, llangardaixos, serps, cucs de terra, rossinyols i mallerengues**.

És important entendre que pel sol fet d'estar dins d'un parc natural, l'accés cal fer-lo de la forma més **respectuosa** possible. Per tant, sempre que puguem, caldrà utilitzar **el transport públic i oblidar-nos del cotxe**.

CRASH CARS

Els Crash Cars és una atracció de desplaçament. Això fa que cada vehicle disposi d'un sistema de tracció, frenada i direcció autònoms. Aquí calcularem la desacceleració que pot rebre un cos en cas que dos cotxets impactin frontalment. Ho farem a través d'un mètode experimental Pensa que el cotxet té una massa de 150 kg i prendrem com a mitjana una persona que faci 70 kg de massa. La llargada de la pista és de 25 m.

1. Per què creus que s'utilitza la malla del sostre i el terra de **la pista**? De quins materials estan fets i quina relació tenen amb la conductivitat elèctrica? Quin transport públic funciona de la mateixa manera?

2. El temps que trigaria un cotxet en anar de punta a punta és de 10 s. Ara calculeu la velocitat del cotxet.

Velocitat =

$$V^2 - V_0^2 = 2 a \Delta x$$

3. Ara pensa com calcularies l'**energia del xoc** que s'ha produït en el supòsit que dos cotxets que van en la mateixa direcció, però en sentit contrari, hagin impactat exactament al mig de la pista, anant a la velocitat que heu calculat.

Energia =

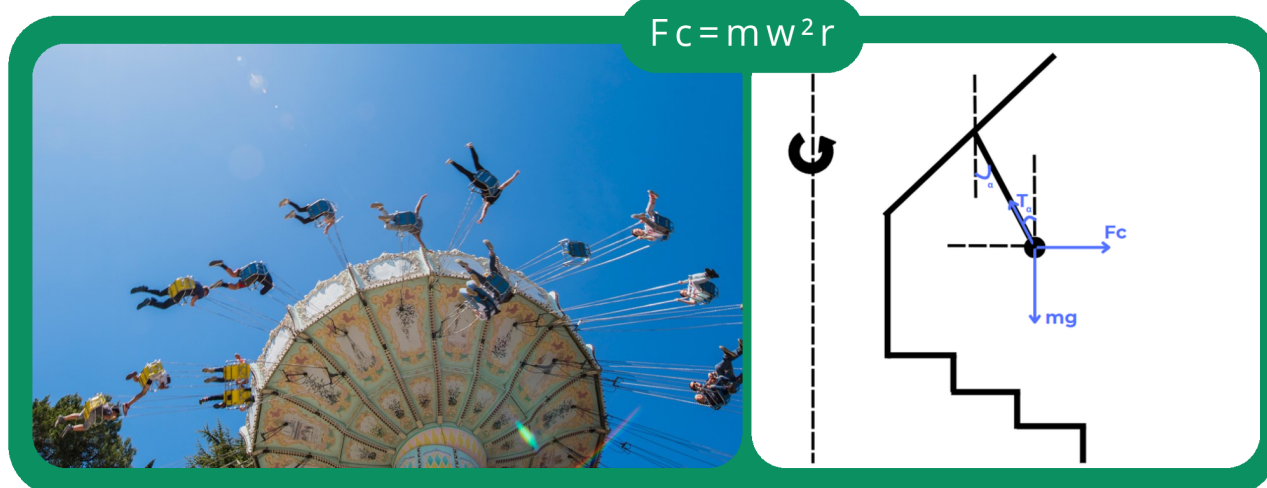
4. Quin element del vehicle s'encarrega d'absorvir l'energia del xoc?

5. Ara calculem la **desacceleració** que experimenta la persona quan va en el cotxet just en el moment de l'impacte, anant a la velocitat a la qual circula el cotxet. Per tant, la velocitat final és 0. La deformació que pateix la goma son 10 cm. Tingues en compte que comença a desaccelerar just quan impacta.

DIABOLO

Aquesta atracció és de tipus rotatiu, però la seva gran velocitat de gir fa que provoqui sensacions úniques al cos a causa de la força centrípeta.

El diàmetre de la circumferència de les cadiretes és de 10 m quan l'atracció està aturada, però quan està a la velocitat màxima, les cadiretes assoleixen un diàmetre de 20 m.

$$F_c = m \omega^2 r$$

1. Si realitza 12 voltes en 1 minut i 24 segons, calcula les voltes per minut que fa l'atracció; calcula la velocitat de voltes/min.

Voltes=

Temps (min) =

Velocitat (voltes/min) =

- Passa les v/min a rad/s a través d'un factor de conversió.

Velocitat (rad/s) =

2. Calcula ara la força centrípeta d'una persona de 60 kg de massa tenint en compte les dades de l'atracció.

Força centrípeta =

3. Calcula, amb els resultats obtinguts anteriorment, la inclinació d'una cadireta amb les cadenes respecte de l'eix central de l'atracció.

Angle =

4. Reflexiona si les cadiretes podrien arribar a formar un angle de 90° exacte respecte de l'eix central de l'atracció. Sense haver de fer cap càlcul, a quina velocitat intueixes que hauria d'anar l'atracció perquè això passés?

MERLÍ

Aquesta atracció et pujarà fins a 48.5 m d'altura i, quan siguis dalt, la góndola que porta les butaques girarà 360° de manera que podràs veure una panoràmica espectacular. Però hauràs de treballar una mica ja que, com totes les atraccions, es tracta d'una màquina.

1. Calcula la **velocitat d'elevació** des que comences a pujar fins que paris a dalt de tot. Per poder-la calcular hauràs de saber que et **desplaçaràs 48,5 metres**. Tingues en compte que el temps de pujada son 75 segons.

2. Com pots veure, la gòndola és giratòria i, per tant, com qualsevol cos que gira experimenta un moment d'inèrcia. El **diàmetre total és de 5,4 metres** i hi ha **24 butaques**. Compta que la massa de cada persona sigui per terme mig d'uns 60 kg i que la gòndola te una massa de 1.000 kg. Calcula el moment d'inèrcia.

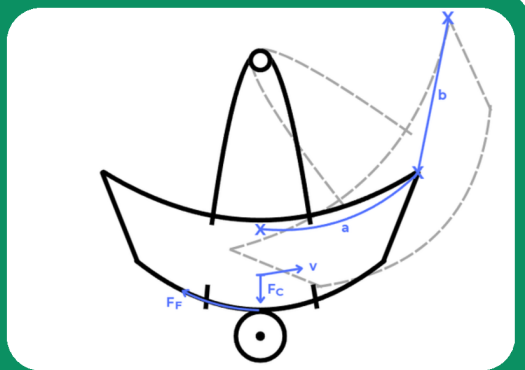
3. Calcula la **velocitat de caiguda de la gòndola** tenint en compte que l'atracció té una caiguda de 48,5 metres però comença a frenar a 10 metres del terra?

4. Calcula la **desacceleració que pateix la gòndola** en els últims 10 metres de frenada.

5. Podries resoldre el **problema 3** utilitzant altres conceptes físics? Sabent que el temps de caiguda son aproximadament 2,5 segons.

PIRATTA

Aquesta és una atracció amb moviment de tipus pendular, però forçat per un motor que l'està impulsant cap a un costat i cap a l'altre.

1. Sota del vaixell hi ha una roda que gira per ambdós costats. Per què diries que serveix aquesta roda? Com es produeix l'elevació del vaixell? Com es frena?

SUPERFÍCIE DE FRICCIÓ DE LES RODES IMPULSORES

2. Quins seients del vaixell fan més **recorregut**, els dels extrems o els del mig?

3. El **diàmetre de la roda de fricció** és de 0,6 metres i la llargada de la **banda de fricció** és de 15 metres. Amb aquestes dades, sabries dir quantes voltes fa la roda cada vegada que impulsa el vaixell?

4. Quina és la velocitat del vaixell just en el moment en què canvia de sentit? (No cal que calculis res, només pensa en el que se't demana).

5. En quin moment del moviment del vaixell produïm la màxima força contra el nostre seient?

MUNTANYA RUSSA

És una atracció clàssica dels parcs d'atraccions. Consisteix a elevar un vagó a una altura determinada, que en aquest cas és de 25 metres, i deixar-lo caure desplaçant-se pel carril que, en aquest cas, fa un recorregut d'uns 800 metres. Cada tren de vagons té una massa de 600 kg i hi caben 16 persones (calculem una massa mitjana de 70 kg/persona).

$$E_c = 1/2mv^2$$

$$E_p = mgh$$

1. Quin tipus d'**energia** estem assolint a mesura que anem pujant amb el vagó? On es donarà el màxim **valor energètic**? En què es va transformant l'**energia** inicial que tenim a dalt de tot de la muntanya a mesura que anem baixant?

CADENA I PINYÓ-TENSOR PER L'ELEVACIÓ DEL VAGÓ

2. Cada **cresta** per la qual passa el vagó és més baixa que l'anterior. Sabries dir per què ha de passar necessàriament això? Pots relacionar-ho amb els **fregaments**?

3. Tenint en compte la massa del tren de vagons i les persones que hi poden viatjar, calcula de quina **energia potència** disposarà el trenet de vagons carregat de persones al punt més alt. Mira les dades a l'encapçalament.

4. Calcula ara la velocitat a la qual arribarà al punt més baix de l'atracció (es dona després de la primera baixada). Podries tornar a calcular-ho tenint en compte les friccions?

5. Fixa't en les dades següents: el tren de vagons arriba a la darrera recta a una velocitat d'uns **60 km/h** i al llarg de **10 m**, va frenant de manera molt brusca i intensa fins a aturar-se. Pots calcular la **desacceleració**?

a=

Per saber-ne més...

Fixa't que és una atracció que avança molt de pressa. Com creus que es podria utilitzar aquesta velocitat elevada per **generar electricitat** i quin tipus de **transformació energètica** es produiria en aquest sistema?

(Com a exemple, pensa en les llanternes ecològiques, en les quals es necessita fer girar una maneta rotativa per carregar una minibateria).

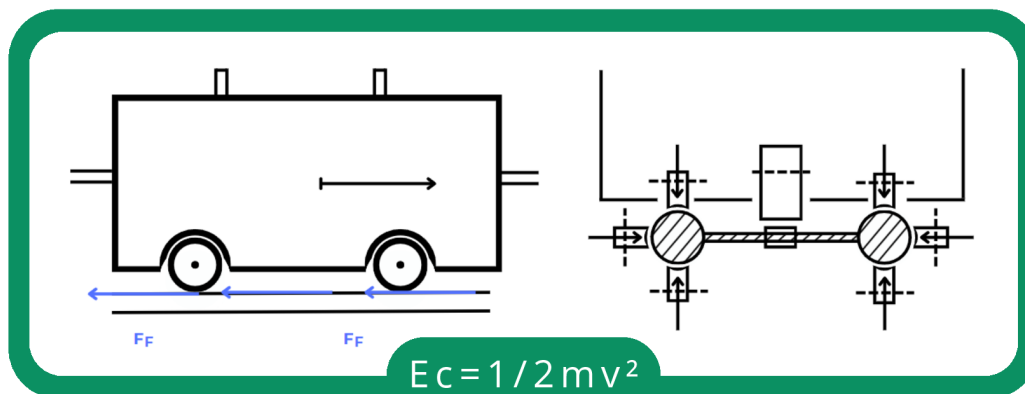
- Pots explicar en quin lloc de l'atracció **situaries el sistema** perquè es produís aquesta transformació?
- On podríem enviar l'electricitat que s'obtingria amb el moviment d'aquesta atracció en cas que **no es pogués consumir de manera immediata**? Com s'anomenaria el dispositiu? Escriu en quines **instal·lacions del parc podria ser útil** aquesta electricitat generada i acumulada?
- Si aquesta manera de generar electricitat fos viable en moltes atraccions, com creus que **repercutiria en la gestió econòmica del parc**?

A MÉS A MÉS...

TIBIDABO EXPRESS

Aquest tren de vagons circula per una via de carrils en forma de tub d'acer de 400 metres de longitud. El relleu és molt irregular, i per tant, no se suporta amb unes rodes com les d'un tren normal. Fixa't, per tant en aquest detall.

Cada vagó pot portar dues persones i els motors tenen una potència de 19 kW cada un. La massa total del tren és de 5.000 kg.

1. Calcula la **velocitat mitjana a la qual has viatjat**. Expressa el resultat en **m/s i en km/h**. El temps de recorregut son d'uns 55 segons. (Consulta la llargada de la via del tren a l'encapçalament d'aquesta atracció).

2. Quina és l'**energia cinètica** de tot el tren, tenint en compte la **velocitat mitjana que has calculat** i la **massa de tot el tren**? (Compta quantes persones pujareu i suposareu una massa mitjana de 70 kg/persona).

3. Per què diries que es necessita aquesta **energia cinètica** calculada a la qüestió anterior quan es **dissenya una atracció** com aquesta?

**RODES DE SUPORT
DEL TREN. N'HI HA
24 PER VAGÓ**

4. Si la **roda motriu del motor** (la que impulsa el tren) té un diàmetre de 0,6 metres i el recorregut és de 400 metres en total, quantes voltes haurà donat aquesta roda en un sol viatge del tren?

EMBRUIXABRUIXES

Aquesta atracció és la més antiga del parc i consisteix a passejar en uns vagons penjats d'unes bigues d'acer reblades entre si, de manera que van fent un recorregut panoràmic, així com per l'interior de la muntanya, descobrint un món de fantasia a partir de colors lluminosos i efectes especials. L'altura màxima per la qual passa l'atracció és de 12 metres.

Des del punt de vista tècnic, el que val la pena destacar és la manera en què es mouen aquests vagons i també la forma en què se sustenta la biga. Cada vagó té una cabuda de 8 persones. La potència de cada motor és d'1,1 kW i giren a 2540 V/min.

RODES DE FRICCIÓ AMB MOTOR D'UN DELS VAGONS

1. Quan viatgis en un d'aquests vagons, fixa't per on es produeix el moviment i apunta-ho al teu dossier. Com diries que avança el vagó en tota la llargada del recorregut?
2. Com diries que arriba l'electricitat a cada vagó?

CONTACTORS DE FRICCIÓ PER A LA CAPTACIÓ D'ELECTRICITAT

3. Quina relació té la **fricció** amb aquesta atracció? Cada **roda de fricció té un diàmetre de 0,2 metres i el recorregut és d'aproximadament 400 metres**. Per tant, pots calcular les voltes que ha de fer la roda motriu del motor per fer tot el recorregut?

CIÈNCIA, TECNOLOGIA I MEDI AMBIENT A L'ENTORN DEL TIBIDABO

BATXILLERAT

Parc d'atraccions Tibidabo
Plaça Tibidabo 3 i 4, 08035 Barcelona
tividabo.cat